

NEKAJ OTROŠKIH IGER Z JUŽNE NOTRANJSKE

MILENA OŽBOLT

Ko sem pred leti povpraševala po ljudskih pripovedih v Loški dolini, Babnem Polju, Loškem Potoku, na Blokah in v okolici Cerkniskega jezera, sem med drugim tudi kaj malega izvedela o nekdanjih otroških igrah. Te so v marsičem podobne igram otrok iz drugih krajev, a se vsaj nekatere od njih tudi bistveno razlikujejo. Zato v nadaljevanju navajam nekaj iger in jim dodajam kratke opise, ki sem jih povzela po pripovedovanju informatorjev, še pred tem pa naštevam igre, ki so jih omenjali ljudje s prej navedenega območja. Zapisala sem lokalno narečno poimenovanje iger, včasih tudi več, za isto igro.¹

Zaradi preglednosti sem igre razvrstila v skupine. Znotraj teh navajam nekaj posameznih pričevanj in opisov, kakor mi jih je uspelo zajeti v pogovorih z ljudmi ob različnih priložnostih, nekaj malega je tudi mojih spominov. Vključila sem še dva prispevka učencev 5. razreda Osnovne šole Stari trg iz leta 2008, ki so se odzvali na mojo prošnjo, naj vprašajo doma in zapišejo, kaj so se igrali njihovi starejši sorodniki. Nekaterih iger se ljudje spomnijo zgolj po imenu, ne da bi znali pojasniti, kako so se jih igrali (cinceli-burkeli, ofcir pa gmajnar ...), nekaterih drugih iger nisem opisovala, ker menim, da so splošno znane oziroma manj primerne za poustvarjanje v otroških folklornih skupinah.

1. Z malčki so se večji otroci ali odrasli igrali: povaunca-pæc, zi-zi, kobilcæ jæst, pila-žaga, Knausou burouž, Je Pieter damaç, Ica-Mica, hruške peč, rajzat-mazat, cinceli-burkeli, Miška žgančke kuhala in druge igre s prsti ter igre z deli telesa (biba; oče-mati-botra-strict- ...).

2. Igre večjih otrok:

a. igre spretnosti, hitrosti in moči:

prasicu ugajnat², kozua zbijat; kiza çera, kozuá bæt, kozoklemf; bližat; petelinjæ boj; ribežuon; must; kolu točit; hodulje; s kulcamæ uazæt; sankat; darsat; ca-jglajne; pirhe sajkat; lovit; skrivat, tašat; dúcat; slajpe mišæ; zemlua krast; za vojake, za partizane pa Nemce, za kauboje in Indijance;

b. igre vzdržljivosti, domiselnosti in pozornosti: kdu bua drel zdaržou; žóglat; talerčke ribat, svetnike mjetat, ritko bæt, rihtarja touč; gladež – bunkež;

c. igre s petjem: žakle šivat; Malka prišla s kolodvora; Florjan; Marička sedi na kamenu; gospod kopcinar; tata išče policaj; je kaj tardæn must; gnilu jajce; kdu se boji čarnega moža; kdur je lajp ...; špotljivke, izštevanke;

d. miselne igre: fæžolkat;

e. nagajivke: turško košarco viezat; martva ruaka; daj sem jetra; be rad Benietke vidu; se bieu na varte; za škuafa;

f. igre z iskanjem in ugibanjem: pod kætëm-pod letæm; zaklad, zlato cinkanje;

g. igre z igranjem vlog: za kuajne pa furmane; za uohcet; talerčke touč; papriko dajlat; za šulo; za trgovino; za zdravnika; za ata pa mamu pa otruaque; za kovača;

h. druge in neopredeljene: ofcir pa gmajnar; knofkat; babca, prevaganca.

RIBEŽUON

V vasi Gornje Jezero ob Cerkniskem jezeru so se otroci še pred drugo svetovno vojno radi igrali "ribežuon". Takole so mi opisali igro:

V jezeru je bilo vse polno rib in starejši so jih skrivaj lovili, čeprav so jih zaradi tega preganjali žandarji. Otroci so se igrali na Petrinovem vrtu in oponašali, kar so videli početi odrasle.

Ena skupina otrok je predstavljala ribe, druga ribiče, ki so lovili ribe, in tretja – bila sta dva ali največ trije – žandarje, ki so lovili ribiče. Vloge so razdelili po dogovoru ali jih je določil vodja igre, lahko pa so se razdelili tudi z izštevanjem. Ribiči so imeli vilice na tri roglje, pritrjene na palico ali vsaj kaj, kar je spominjalo nanje – kakor so videli pri odraslih, ki so lovili s čolna. Tekali so za "ribami", jih "nabadali" – "štokali" in vpili: "Ribežaus, ribežaus!" Žandarji pa so lovili ribiče.

Streljanje s fračo – ena od priljubljenih fantovskih iger. Otroška folklorna skupina Lončki iz Dolenje vasi pri Ribnici v odrski postavitvi Leti, leti črni kos. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Postojna, 12. 5. 2009.)

1 Pri petih igrah smo dodali note. Za transkripcije se iskreno zahvaljujemo dr. Urši Šivic iz Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU.

2 Z debelim tiskom so označena imena iger, ki jih omenjam v nadaljevanju besedila.

3 V oklepaju navajam: ime in priimek informatorja, letnico rojstva, kraj, kjer je za igro izvedel ali se jo je igral, ter kraj bivališča in leto zapisa.

Otroci prikazujejo igro prasico biti. Otroška folklorna skupina iz Rogoške Slatine v odrski postavitvi Veseli čas prihaja. (Foto: Janez Eržen, Ringaraja 2009, Žalec, 30. 5. 2009.)

Ujete ribe so odpeljali ribiči, nespretnega in neprevidnega, predvsem pa počasnega ribiča, ki so ga žandarji ujeli, pa so "uklenili" in zaprli v Petrinov svinjak. Kako so tekali od slive do slive po vrtu! Tam je bil namreč "zapik", tam te nihče ni smel zgrabiti, ne ribič rib, ne žandar ribiča. (Marija Požnen, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 1999)³

KOZOKLEMF, KIZA ČĀRA

Pri Sveti Ani nad Podložem so fantiči spodbijali "kozy", oklešček s tremi roglji, ki so ga postavili na določeno razdaljo in ga skušali spodbiti z metanjem palice. Igro so imenovali "kiza čāra". (France Žnidaršič, 1934, Sveta Ana – Stari trg, 2009)

PRASICO BĀT (UGAJNAT)

Igralci stojijo v krogu, ki ima polmer kak meter in pol ali več, vsak ima pred sabo izkopano jamico in v rokah palico. Tudi v sredini je jamica, v njej pločevinasta škatla ali kak drug primeren predmet – "prasica". En igralec je "odveč" in on začne riniti "prasico" drugim v jamico, oni pa njemu nazaj. Igralec, ki ne ubrani svoje jamice in dobi "prasico"

Igra s storži v izvedbi Otroške folklorne skupine Podružnične osnovne šole Javorje Osnovne šole Črna na Koroškem. (Foto: Janez Eržen, Ringaraja 2009, Žalec, 30. 5. 2009.)

vanjo, postane naslednji "praščar". Vsi igralci se branijo pred "prasico" in si pomagajo med sabo. Čim prej morajo "prasico" odbiti in spet vtakniti palico nazaj v svojo jamico, kajti "praščar" lahko postane tudi tisti, ki dopusti, da trenutni "praščar" vtakne svojo palico v igralčevo jamico, preden se ta vrne iz "obrambe". "Praščar" je torej mogoče postati na dva načina: če se "prasica" znajde v jamici ali če "praščar" vtakne vanjo svojo palico. Pri igri je treba biti hiter, spreten in pozoren. (France Žnidaršič, 1934, Sveta Ana – Stari trg, 2008)

PRASICO UGAJNAT

V Podložu so otroci najprej določili prvega "praščarja", in sicer z izštevanjem (največkrat z izštevanke En kovač konja kuje), z žrebom ali pa so se preprosto dogovorili. Včasih so postavili palico in pustili, da je padla. Igro je začel tisti, proti kateremu je padla palica.

Igralo je kakih 6 do 8 igralcev, ki so se postavili v krog s premerom kake 3 metre, med njimi je bila razdalja približno en meter. Vsak je imel pred sabo jamico, v kateri je držal palico. Tudi na sredini kroga je bila jamica ali krog s premerom pol metra, v njej pa "prasica" – največkrat konzervna škatla. Za začetek je eden od igralcev udaril škatlo ven iz kroga igralcev, "praščar" pa jo je skušal med dvema igralcema vrniti v krog. Igralci so mu to skušali na vse načine preprečiti, tako da so škatlo vedno znova udarjali stran od kroga. Ko je "praščarju" uspelo spraviti škatlo v krog, je ni smel nihče več udariti, sam pa je določil, kdo bo naslednji "praščar", prvi udaril škatlo ven iz kroga in zasedel mesto igralca, ki ga je določil za "praščarja". Igra se je tako nadaljevala.

Starejši otroci (deset let in več) so igrali zahtevnejšo različico, pri kateri je "praščar" lahko vtaknil svojo palico v jamico igralca, ki je svoje mesto predolgo zapustil oziroma neprevidno s palico branil vstop "prasici" ter ga tako izpodrinil, da sta zamenjala vlogi. Zato so igralci pazili, da so se odmaknili od svoje jamice le toliko, da so s palico še dosegli svojo luknjo, več ni bilo varno.

Pogosto jo je kateri nehote dobil tudi po nogi, posebno če ni bil dovolj hiter in previden. (Stanislav Kraševc, 1935, Podlož – Stari trg, 2009)

BLĪŽAT, KOZUA TOUČ

Opis je z Bločic. Dečki so potegnili črto, se postavili obnjo in vsi naenkrat skušali vsak svojo palico vreči čim bliže kakih deset korakov oddaljeni prečno položeni palici ali "kozi", ki je bila lahko škatla, cunjasta žoga ali okrogel kos lesa, "krcliček". Zmagovalec je bil tisti, ki je vrgel najbliže.

Kadar so se s to igro pripravljali na drugo, imenovano "kozua touč", so z njo določili tistega, ki je naslednjo igro začel, in sicer je bil to tisti, ki je bil v desetih metih največkrat zadnji, se pravi, da je njegova palica obležala najdlje od cilja. S tem si je zaslužil nehvaležno vlogo prvega kozarja.

Koza je bila v sredini kroga, v oddaljenosti petih korakov so bile jamice igralcev, ki so v njih držali palice. Ko je šel kozar mimo, so udarjali s palico po kozi. Kozar jo je moral spraviti nazaj v hlevček – “štalo” – jamico sredi kroga, ostali igralci pa so mu to branili. Če je igralec svojo jamico pustil dovolj dolgo prazno, da je kozar dal svojo palico vanjo, sta zamenjala vloži. Igre je bilo konec, ko je kozar prignal kozo nazaj v “štalo”. Potem so ponovno “bližali”.

Na paši so tudi veliko rezljali, kadar so bili lačni, pa so pomolzli krave v lapuhov ali kakšen drug velik list in pili mleko. (Lojze Žnidaršič, 1946, Bločice – Lož, 2009)

PIKZERUSKA

V Velikih Blokah so se otroci zbirali Na tabru pri cerkvi. Včasih so rekli: “Pejmo se pikzerusko!” Potem so se postavili v krog, na sredi je bila jamica. Vsak je imel palico in z njo je skušal čim večkrat spraviti stlačeno konzervo paradižnikove mezge, ki so si jo izprosili v vaški gostilni, v jamico na sredini. Komur je uspelo največkrat, tisti je zmagal.

To igrico so se igrali dečki in deklice, stari okoli deset let. (Anica Drobnič, 1931, Velike Bloke – Velike Bloke, 2009)

OBROČ, HODULJE, LESENO KOLO

Dobili so obroče od kakšnih starih sodov ali škafov in jih “točili” po vasi. Iz žice so zvili kljuko z lesenim ročajem ali brez njega in s tem vodili obroče po stezah čez polje do vode na Malenšču. Imeli so tudi hodulje in z njimi so prav tako šli prav do vode.

Koles takrat ni bilo, pa so fantiči naredili kolo iz lesa ter se z njim spuščali po Rebrinah. (Marija Poženel, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 2009)

VOŽNJA S KORETO, KULCAMI ALI ULAKAM

Včasih so “koreto”, imenovano tudi “kočica” ali (na Bločicah) “bagrček”, okrasili z marjeticami ali regratom in z njimi prevažali mlajše otroke naokoli. “Koreta” je na Jezeru ročni voziček na dveh kolesih, s katerim so zlasti ženske prevažale pridelke za “skuho” prašičem ali žehto k vodi in še marsikaj. Podobno so okrasili z venčki ali verigami iz regratovih stebelc tudi “ulak” ali “kulca” (ročni voziček na štirih kolesih) in se vozili z njim. Pri tem so včasih piskali na “prde” iz regratovih stebelc ali na trobentice. Z venčki so radi krasili tudi “Bugca” pri soseskinem skednju. (Marija Poženel, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 2009)

SEKANJE PIRHOV

Sekanje pirhov je bila igra, ki so jo igrali za veliko noč. Bila je zanimiva, saj si ob zmagi nekaj dobil. Igrali so takole: Na dvorišču so na tla položili pirh in se postavili v vrsto nekaj korakov stran ter v pirh začeli metati kovance. Me-

tali so toliko časa, dokler ni nekdo zadel pirha tako močno, da je kovanec ostal v njem. Ta je postal novi lastnik pirha in kovanca. (Zapisala I. 2008 Maruša Hribar, OŠ Stari trg pri Ložu)

TALERČKE RIBAT, SVETNIKE MJETAT

To igrico so se v Loški dolini še v šestdesetih letih igrale predvsem deklice. Dve približno enako stari (enako težki) deklici se postavita nasproti in se s pokrčenimi prsti trdno primeta za roke, tako da so roke prekrižane, stopala pa tesno skupaj. Počasi se začneta vrteti s čisto majhnimi koraki samo za širino stopala, roke so iztegnjene, trup na-g-njen nazaj. Hitrost vrtenja se stopnjuje, dokler je le mogoče. Igre je konec, ko ena v paru omaga in ne more več. Včasih padeta v travo ali pa se postopoma ustavita.

Pari lahko tekmujejo, kdo zdrži več ali vrtoglavji popadajo na mehko podlago v čim bolj smešnih pozah, kar se lahko razvije v novo igro – “svetnike mjetat”, ki se lahko igra tudi tako, da otrok, ki igro vodi, prime drugega za roke in ga v teku zavrti ter izpusti, da odleti vstran, mora pa pristati v travi v kar se da domiselnem položaju. Če ga “sodnik” izbere za “najlepšega svetnika”, je potem on tisti, ki vrti ostale. (M. Ožbolt, 1950, Podcerkev – Markovec, 2008)

KDU BO DREL ZDARŽOU (kdo bo dlje zdržal)

To je predvsem fantovska igra iz Babnega Polja. Igra se v parih. Dečka iztegneta kazalec in sredinec na desnici, eden ta dva prsta nastavi, drugi z vso močjo udari po njih, takoj nato se vloži zamenjata. Tako tolčeta čim hitreje drug drugega, dokler eden ne odneha. To so se igrali fantiči tja do petnajstega leta. (Slavko Ožbolt, 1946, Babno Polje – Markovec, 2008)

ŽÓGLAT (žgečkat)

Tudi ta igra je iz Babnega Polja, predvsem igra starejših fantov. Igra se v parih kot prejšnja. Prvi igralec iztegne roke z

Hoja s hoduljami. Otroška folklorna skupina Podružnične osnovne šole iz Zgornje Ložnice v odrski postavitvi Bejžmo, teta Pepca gre.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Ormož, 13. 5. 2009.)

navzdol obrnjenimi dlanmi, drugi ga po dlaneh poljubno dolgo rahlo žgečka, nato pa čim hitreje udari po prstih. Prvi igralec mora ves čas paziti, kaj počne soigralec, da bi roke pravočasno izmaknil. Če mu to uspe, se vlogi zamenjata. Drugi igralec, tisti, ki tolče, pa tovariša skuša presenetiti, zmesti, ga dobiti nepripravljenega, da bi ga lahko udaril. Trzne, kakor da bo udaril, pa se premisli, skuša udariti čim hitreje, zavaja z enakomernim in skoraj z dolgočasnim žgečkanjem itd.

Igra nekoliko spominja na drugo, gladež – bunkež, le da se slednja igra na mizi, tudi z mlajšimi otroki: prvi igralec s pestjo kroži po mizi in skuša nepričakovano udariti drugega po roki, položeni na mizo, ta seveda skuša roko pravočasno izmakniti. (Slavko Ožbolt, 1946, Babno Polje – Markovec, 2008)

MUST

To so se igrali fantje na Vrhniki.

Eden se nasloni na neko stvar – naredi most. Drugi mu skačejō na hrbet, dokler zdrži. Ko ne more več, se most podre. Pa spet od začetka ... (Jakob Prevec, 1947, Vrhnika, 2009)

ŽAKLE ŠIVAT

Igra se v parih, na ravnem. Par se postavi vzporedno z obrazom naprej, levica prime levico, desnica desnico (križna

MALKA PRIŠLA S KOLODVORA

Neka deklica je bila Malka, drugi so se v krogu prijeli za roke in peli. Na besedilo "Malka prišla s kolodvora" so se približali, na besedilo "adijo, dijo, dijo" pa oddaljili.

"Malka prišla s kolodvora, adijo, dijo, dijo."

"Malka prišla s kolodvora. Adijo, dijo, dijo."

Potem se je Malka približala in otroci so zapeli:

"Kaj pa hoče Malka? Adijo, dijo, dijo."

Malka si je izbrala deklico, ki je šla z njo, drugi otroci pa so zapeli:

"Kaj pa bode ona? Adijo, dijo, dijo."

drža). Začneta z desno nogo naprej in poskakujeta v ritmu besedila, ki ga govorita, ne da bi v poskakovanju naprej menjala nogo:

"Oče, mati so veleli stare žakle šivat – uorsk!!" Pri "uorsk" se v skoku obrneta za 180 stopinj in poskakovanje nadaljujeta v drugo smer, ne da bi izpustila prijem z rokami.

Pari lahko tekmujejo med seboj, izpade vsak, ki naredi napako, zadnji zmagaja. (Jože Komidar, 1954, Žerovnica – Hudi Vrh, 2003)

Leti, leti ... Otroška folklorna skupina Lončki iz Dolenje vasi pri Ribnici v odski postavitvi Leti, leti črni kos.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Postojna, 12. 5. 2009.)

Izbrana deklica je morala povedati, kaj bo: učiteljica, sobarica ... "Toliko časa smo se igrali, da je prišlo do konca in je Malka vse pobrala." (Marija Požnenel, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 2009)

MAJKA PRIŠLA S KOLODVORA

Igrale so se jo samo deklice. Stale so v vrsti, dve pa sta v ritmu besedila korakali pred vrsto, se navzkriž držali za roke in govorili:

"Prišla majka s kolodvora. Adijo, dijo, dijo! Uorsk!" Pri "oursk" sta se obrnili in ena si je iz vrste izbrala namestnico, s katero sta zamenjali vloži. Igra se je nadaljevala ob besedilu: "Kaj pa hoče majka? Adijo, dijo, dijo! Uorsk!" Zdaj si je namestnico s poljubnega mesta v vrsti izbrala druga deklica. Sledilo je besedilo: "Majka hoče [na primer] Micko! Adijo, dijo, dijo! Uorsk!" Spet menjava in nadaljevanje: "Kaj pa bode Micka? Adijo, dijo, dijo! Uorsk!" Menjava in naprej: "Micka bode (na primer) kelnarca (učiteljica, šivilja, sobarica ...)! Adijo, dijo, dijo! Uorsk!" Ko so prišle na vrsto vse deklice, je bilo igre konec. V besedilu so poljubno spreminjale ime in poklic.

Najbolj vznemirljivo je bilo pričakovanje in ugibanje, katera bo ob vsakokratni menjavi izbrana, da bo hodila v paru pred vrsto. Čim več deklic se je igralo, tem dlje je trajalo, ker je morala vsaka priti na vrsto; če jih je bilo malo, je bilo igre prehitro konec. (Anica Drobnič, 1931, Velike Bloke – Velike Bloke, 2009)

MAJKA S KOLODVORA

Melodija je enaka zgoraj navedeni, besedilo in potek igre pa naslednji:

Otroci se postavijo v vrsto, eden pa se približuje s petjem:

"Prišla majka s kolodvora, adi, adi, adijo."

Otroci odgovarjajo: "Kaj si pa želite, adi, adi, adijo?"

Majka: "Želim si eno hčerko, adi, adi, adijo."

Vrsta: "Katera naj se zove, adi, adi, adijo?"

Majka: "Zove naj se [na primer] Anica, adi, adi, adijo."

Otroci: "Kaj postane Anica, adi, adi, adijo?"

Majka: "Anica postane [na primer] šivilja, adi, adi, adijo."

Otroci: "Tu imate šiviljo, adi, adi, adijo."

Igra se nadaljuje z različnimi imeni in poklici najprej vseh otrok iz prve vrste, nato začno z zadnjim preostalim igralcem v vlogi majke novo igro. Gibanje: ko se poje vprašalni del, se vrsti približujeta druga drugi, ko se poje refren "adi, adi, adijo", se zadenjsko pomikata na svojo črto. (Justina Strle iz Podgore pri Ložu, rojena v Vrhniki pri Ložu leta 1932; zapisala Fani Truden, marec 2009)

FLORJAN

Hodili so v krogu in peli: "Florjan, Florjan, Florjan živi sedem let, ko sedem let mini, se Tone ... zavrti." Zavrtel se je tisti, ki je bil imenovan, nato pa spet drugi. (Marija Požnenel, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 2009)

MARIČKA SEDI NA KAMENU

Otroci so se postavili v krog in peli:

1. *Marička sedi na kamenu, na kamenu, na kamenu ...*
2. *Marička češe zlate lase, zlate lase ...*
3. *Nato pristopi Karol mlad ...*
4. *In zasadi ji meč za vrat ...*
5. *Marička začne jokati ...*

Potem pa:

6. *Marička je pa angelček ...*
7. *Brat Karol je pa parkeljček ...*

Marička je potem skakala (kot angelček), Karol je bil pa parkeljček. (*Marija Požnenel, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 2009*)

MARIČKA NA KAMNØ

1. Ma - ri - čka pa na ka - mnø zdi, ka - mnø zdi, ka - mnø zdi, Ma -
ri - čka pa na ka - mnø zdi, ka - mnø zdi.

Pesem so otroci igrali kot igrico – ena deklica je sedla na kamen, ostale pa so okrog nje sklenile krog in prepevale. Del besedila je zapela deklica v krogu sama.

1. *Marička pa na kamne zdi, kamne zdi, kamne zdi ...*
2. *Marička češe zlate lase ...*
3. *Marička začne jokati ...*
4. *Zakaj se jokaš ti dekle ...*
5. *Zato k bom mogla kmal umret ... (dekle na kamnu poje sama)*
6. *Nato pristopi Karol brat ...*
7. *Karol vzame oyster meč ...*
8. *Odseka Marički glavco preč ...*
9. *Karol brat je parkeljček ...*
10. *Marička je pa angelček ...*

(po različnih virih zapisala Fani Truden okoli 1995, Vrhnika pri Ložu – Stari trg)

POTUJEMO V JERUZALEM

Otroci napravijo krog, eden pa hodi zunaj njega, govori in na koncu besedila enega otroka potegne k sebi ter z njim nadaljuje igro. Krog gre v eno smer, zunanji igralec v drugo. Besedilo, ki ga govori, skandira ali popeva, je takole:

Potujemo v Jeruzalem,

kdo gre z nami?

Od tod naprej pa v Betlehem,

ti greš z nami!

(*Justina Strle iz Podgore pri Ložu, rojena v Vrhniku pri Ložu leta 1932; zapisala Fani Truden, marec 2009*)

KDO PO NAŠI IZBI HODI?

Otroci ležijo na tleh z obrazom navzdol, kakor da spijo, eden pa hodi okoli njih. Ležeči govorijo ali popevajo, podobno kakor pri igri "gnilo jajce":

"Kdo po naši izbi hodi?"

Tisti, ki hodi okoli, odgovarja:

"Jaz, jaz,
ki nosim kos mesa,
liter vina,
hopsasa!"

Potem spet otroci na tleh:
"Merčaj nam
kakšno čebelico ukrast!"

Drugi odgovarja:
"Ne bom ti ne,
ne bom ti ne!"

Pri tem pa potegne enega od ležečih k sebi in z njim nadaljuje igro.

(Justina Strle iz Podgore pri Ložu, rojena v Vrhniki pri Ložu leta 1932; zapisala Fani Truden, marec 2009)

PERIČICE

1. Po - ka - ži - mo ro - či - ce, po - ka - ži - mo ro - ke in glej - te, kak pri - dne pe -
ri - či - ce smo me. Pa pe - re - mo pa pe - re - mo po ce - li lju - bi dan.

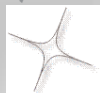
Gre za mimično igro, pri kateri ob petju dekleta kažejo, kar narekuje besedilo. Otroci so se na vasi zabavali z njo in s krenjami ponazorili, kaj delajo. Igrali so jo pred drugo svetovno vojno in še po njej.⁴

Najprej zapojejo kitico, ki se potem za vsako ponavlja (refren).

1. Pokažite nožice, pokažite roke in glejte, kak pridne peričice smo me!
2. Pa peremo, pa peremo po celi božji dan, pa peremo, pa peremo po celi božji dan!
Refren.
3. Pa mencamo, pa mencamo po celi božji dan ...
Refren.
4. Pa obešamo, pa obešamo po celi božji dan ...
Refren.
5. Pa likamo, pa likamo po celi božji dan ...
Refren.
6. Pa spančkamo, pa spančkamo po celi božji dan ...
Refren.
7. Pa plešemo, pa plešemo po celi božji dan ...

(zapisala Fani Truden okoli leta 1995, Vrhnika pri Ložu – Stari trg; besedilo sta ji posredovali sestri Grabnarjevi iz Podgore v Loški dolini, ena od njiju je bila rojena leta 1921)

4 Sama sem sodelovala pri tej igri v prvem razredu na proslavi 8. marca leta 1956. Besedilo je imelo glede na tu navedeni zapis manjše prilagoditve (roke, namesto ročke; ljubi dan, namesto božji dan; dodano je bilo tudi ožemanje in stresanje perila). Nastopile smo v predpasnikih, kakršne smo takrat še nosile za v šolo, pokrite smo bile z na zatilju zavezanimi bombažnimi rutami, kakršne so nosile naše mame, večinoma rdeče pikastih ali modrih z drobnim vzorcem, obute pa smo bile v gumijaste škorenjce, ki so bili takrat naša najpogostejša obutev in v tem primeru tudi smiselna, saj so gospodinje perilo izpirale v potoku. Opremljene smo bile z lesenimi škafci, ki so jih starši uporabljali za napajanje telet, z na hitro doma narejenimi majhnimi lesenimi perilniki in s sposojenimi otroškimi ali pa kar pravimi malimi krojaškimi likalniki za likanje rokavov. V škafcih smo imele kos ali dva perila – brisačko, prtček ... Z gibi smo smiselno prikazovale opravila, o katerih smo pele, tudi tisti del, ki govori o kazanju ročic in nožic.

NEDLIEŠKU MASLU

V Loški dolini je bilo tudi med odraslimi vaščani posameznih vasi veliko (bolj ali manj dobrodušnega) zbadanja, otroci, zlasti šolarji, pa so se ob tem zelo zabavali.

Samo en primer: v Nadlesku so nekoč imeli veliko krav in mleka, pridobivali so maslo in ga prodajali, zato je nastalo ritmizirano besedilo, ki se je norčevalo iz njihove najpomembnejše dejavnosti in značilne govornice s poudarjenimi o-ji in e-ji:

*Nedlieško maslo
je krave paslo,
je djalo be,
ne buoš me ne!*

(M. Ožbolt, 1950, Podcerkev – Markovec, 1974)

ŽIENĀN PA NEVAJSTA (ženin in nevesta)

Kadar sta se deček in deklica sama skupaj igrala, so ju drugi otroci in odrasli kmalu začeli dražiti z naslednjim ritmiziranim besedilom:

*Žienān pa nevajsta
pod mizo grilke jejsta,
na vilce jāh natikata,
pa u-usta jāh pomikata!*

(Zofija Mulec, 1924–1996, Dol. Poljane – Markovec, 1974)

ISKANJE ZAKLADA

Na paši so se igrali tako, da so skrili kak predmet, vodja je razvrstil igralce in ti so po vrsti iskali "zaklad" – odkrivali rušo, kamne itd. Tisti, ki ga je našel, je dobil nagrado, na primer pomoč pri paši. (Tone Žnidaršič, 1933, Krušče – Podcerkev, 2008)

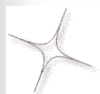

ZLATO CINKANJE

Pri men je zla-to cin-ka-nje, pri me-ni je, pri men ga ni, pri me-ni je, pri men ga ni.

Postavili so se v vrsto, eden je imel v rokah skrit kamenček, drugi pa ga je iskal in ugibal, kje je. Tisti s kamenčkom je šel od otroka do otroka v vrsti in govoril: "Pri men je zlato cinkanje, pri meni je, pr men ga ni, pri meni je, pr men ga ni!" Pri tem se je pri vsakem delal, da mu je dal kamenček, drugi je pa iskal in ugibal, kateremu ga je skrivaj spustil v roke – le-te so vsi držali sklenjene pred sabo. Če ga je našel, sta vlogi zamenjala. (Marija Poženel, 1921, Gornje Jezero – Ljubljana, 2009)

TALERČKE TOUČ, PAPRIKO DAJLAT

Dekliška igra iz Podcerkve po drugi svetovni vojni.

Otroci so okoli vaške gostilne pobrali za njih naravnost dragocene pločevinaste zamaške od steklenic piva in prve kokte, potem pa so jih tolkli s kamnom ter zravnali in raztegnili robove, da so odsluženi zamaški dobili obliko majcenega krožnika. Med seboj so male gospodinje potem te krožničke – po domače "talerčke" – menjavale, podarjale, posojale, predvsem pa so se igralle in včasih porezale ob ostre robove.

KAM PA GRIEŠ? (Vasi v Loški dolini)

*U Igavas po piet klobas,
če jāh tam ne snajš,
pa damu ne smajš!*

*U Pocrku po fāžu,
u Dane po podgane,
u Šmorato po prato,
u Podgorua po uodua,
u Podluož po an jārbas kuož
na Klance po žgance ...*

(Zofija Mulec, 1924–1996, Dol. Poljane – Markovec, 1974)

NA BLUOKE

*Če grieš pa na Bluoke,
tā dajo drek u ruoke,
ku grieš pa z Bluok
tā pa še tišga uzamejo z ruok!
K so uhrnā!*

(Zofija Mulec, 1924–1996, Dol. Poljane – Markovec, 1974)

IZŠTEVANKA

*Avion čez goro gre,
bombe meče kamār je,
kamār bomba pārleti,
tam se šteje en dva tri.*

(M. Ožbolt, 1950, Podcerkev – Markovec, 1974)

V svojih gospodinjstkih igrah so potrebovale tudi papriko, ki so jo pridobivale iz koščkov opeke, tako da so jih s kamnom strle v prah. (M. Ožbolt, 1950, *Podcerkev – Markovec*, 2009)

POROKA

Včasih, ob nedeljah, ko ni bilo toliko dela, so se na Gornjem Jezeru otroci igrali poroko. Šli so v staro podrto hišo in se tam dogovorili, kdo bo šel s kom. Blizu je rasel repuh, rastlina z zelo velikimi listi, ki so jim služili za "marelo". Naredili so spreved iz parov dečkov in deklic in šli vsak s svojim po stezi dol po vasi. Spredaj je šel "godec", ki je piskal in pel tra-ra-ra ali se samo delal, da gode. Od Pangretovih pa so jih opazovali starejši. Nekoč je bila kar pošteno tepena deklica, ki ni hotela iti v paru s fantičem, ki ji je bil določen. Potem so na Petrinovi štali imeli ohcetno pojedino. Vsak je od doma kaj malega prinesel in to so potem skupaj pojedli. Liste so imeli pa za krožnike. (Marija Požnenel, 1921, *Gornje Jezero – Ljubljana*, 2009)

BABCA

Pripravili so si kos lesa pravokotne oblike (desko) in ga postavili na tla. Pri igri sta sodelovala dva igralca. Eden je imel "cifro", drugi "moža". Iz določene razdalje sta metala kovance proti deski. Tisti kovanec, "mož" ali "cifra", ki je bil najbližji deski, je bil zmagovalni. Potem so vse kovance pobrali in zložili na desko tako, kot je želel igralec, ki je zmagal pri približevanju deski. Deska je morala biti na eni strani podložena. Zmagovalni igralec je pohodil dvignjeni del deske, tako da so kovanci zleteli v zrak. Vsak igralec je pobral kovance, ki si jih je v začetku izbral – "cifro" ali "moža".

Potem sta ponovno metala proti deski in igra se je nadaljevala toliko časa, dokler enemu ni zmanjkalo kovancev. (Zapisal I. 2008 Andraž Š., *Osnovna šola Stari trg pri Ložu*)

PREVAGANCA

Žagančka (deščica), polence pod njo, na njej pa dinar, potem si stopil na žagančko, da je dinar odletel v zrak in padel na tla ... Ta igra z denarjem je bila prepovedana.

Na Jezeru pa so tudi žabe letele tako na "prevaganco" po zraku! Dali so en okrogel kos lesa, polence ali kaj podobnega, pa desko čez, da je bila malo dvignjena – to se je reklo, da je na "prevaganco". Potem je otrok dal žabo na tisti konec deske, ki je bil na tleh, na drugi strani pa je udaril ali stopil in nesrečna žaba je zletela visoko v zrak. To je bilo res grdo, a nekateri so se vseeno zabavali.

Krastač – krot, tudi zelo velikih, je bilo na Jezeru ogromno, pa tudi zelenih žab; na Dujicah so bile tudi rdeče in pisane. Včasih so dali na "prevaganco" tudi kaj drugega in se zabavali, ko je letelo visoko po zraku. (Marija Požnenel, 1921, *Gornje Jezero – Ljubljana*, 2009)

LITERATURA:

Cvetko, Igor
1996 *Slovenske otroške prstne igre*. Radovljica: Didakta.
2000 *Najmanjše igre na Slovenskem*. Radovljica: Didakta.

Ožbolt, Milena
2004 *Andrejeva stopinja*. Ljubljana: Kmečki glas.

